

Matemaatikaõpetajate järelkasvu vajadus ja tööalternatiivid

Iga kolmas 7.-12. klassi matemaatikaõpetaja on 60-aastane või vanem. Järgmise kümnendi jooksul on pensionile suunduvate õpetajate asendamiseks nendes kooliastmetes vaja ligi 600 uut matemaatikaõpetajat, samas kui senine tempo on keskmiselt u 30 uut õpetajat aastas. Lisaks tuleb arvestada noorte matemaatikaõpetajate keskmisest kõrgema ametist lahkumise määraga.

Matemaatikaõpetaja haridusega inimeste õpetajaametisse jõudmist ja seal püsivust mõjutavad nende alternatiivsed töövalikud.

Areneguseire Keskuse uurimissuuna „**Õpetajate järelkasvu tulevik**“ eesmärk oli globaalsete ja siseriiklike trendide põhjal töötada välja õpetajate vajaduse ja järelkasvu stsenaariumid aastani 2040.

Uurimissuuna materjalid: www.areneguseire.ee

Erialase haridusega matemaatikaõpetaja teenib Tartu maakonnas 419 eurot ehk 16% vähem kui õpetajana mitte töötav kursusekaaslane. Harju maakonnas on erinevus 374 (13%) ja ülejäänud Eestis 255 eurot (10%).

Matemaatikaõpetajate järelkasvu vajadus on keskmisest teravam

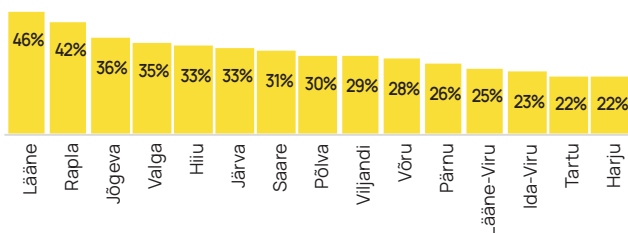
2023/24 õppeaastal õpetas Eestis 17 483 õpetajat, neist 3289 olid matemaatikaõpetajad (19%). Kõige kriitilisem on 7.-12. klasside matemaatikaõpetajate järelkasvu vajadus, kuna neist iga kolmas on enam kui 60-aastane.

Tabel 1. 60-aastaste ja vanemate (matemaatika)õpetajate osakaal, 2023/24 õa.

	Kõik õpetajad	Kõik mat. õpetajad	7.-9. kl mat.õp	10.-12. kl mat.õp
60 ja vanem	24%	26%	29%	32%

Allikas: EHIS.

Maakonniti on suurim asendusvajadus Läänemaal ja Raplamaal, kus vastavalt 46% ja 42% matemaatikaõpetajatest on 60-aastased ja vanemad.

Joonis 1. 60-aastaste ja vanemate matemaatikaõpetajate osakaal maakonniti, 2023/24 õa.

Allikas: EHIS.

Vanuselise asendusvajadusega võrdväärselt oluline on noorte matemaatikaõpetajate lahkumine. Areneguseire Keskuse „**Õpetajate ametist lahkumise**“ lühiraport tõi välja, et enim lahkuvad eesti keele (17% lahkujatest), matemaatika (14%) ja inglise keele (12%) õpetajad. Näiteks ainuüksi õppeaastal 2021/22 lahkus ametist 244 matemaatikaõpetajat, kellest 46% olid alla 40-aastased.

Kvalifikatsiooninõuetele vastavate matemaatikaõpetajate osakaal on langenud keskmisest kiiremini. 2014/15 õppeaastal oli 92% matemaatikaõpetajatest kvalifitseeritud, kuid 2023/24. õppeaastaks on see osakaal langenud 80%-ni.

Tabel 2. Kvalifitseeritud (matemaatika)õpetajad: 2014/15 vs 2023/24 õa.

Aasta	Kõik õpetajad	Kõik mat. õpetajad	7.-9. kl mat.õp	10.-12. kl mat.õp
14/15	90%	92%	91%	94%
23/24	79%	80%	81%	86%

Allikas: EHIS.

7.-9. klassides on kvalifitseeritud matemaatikaõpetajaid üle 90% Viljandi, Põlva, Võru ja Lääne maakonnas. 10.-12. klassides koguni 100% Hiiu, Valga ja Saare maakonnas. Kõige vähem on 7.-9. klassides kvalifitseeritud matemaatikaõpetajaid Järva maakonnas (66%) ja 10.-12. klassides Rapla maakonnas (75%).

Tabel 3. Kvalifitseeritud matemaatikaõpetajate osakaal, 2023/24 õa.

Maakond	7.-9. klass	10.-12. klass
Viljandi	94%	86%
Põlva	94%	88%
Võru	93%	90%
Lääne	93%	78%
Hiiu	88%	100%
Valga	86%	100%
Lääne-Viru	84%	90%
Ida-Viru	82%	80%
Pärnu	80%	88%
Tartu	80%	89%
Harju	79%	86%
Saare	78%	100%
Rapla	78%	75%
Jõgeva	76%	92%
Järva	66%	83%

Allikas: EHIS.

Matemaatikaõpetajate alternatiivsed töövalikud on kõige tasuvamad Tartus ja Tallinnas

Üheks matemaatikaõpetajate järelkasvu tagamise edukust mõjutavaks teguriks on see, kui avarad ja tasuvad on nende alternatiivsed töövalikud.

Aastatel 2005-2023 lõpetas matemaatikaõpetajaid ettevalmistavatel õppekavadel õpingud 643 inimest. Mõned neist õppekavadest koolitasid ka teisi reaalinete õpetajaid, mistõttu võib matemaatikaõpetaja hariduse omandanud olla mõnevõrra vähem.

Matemaatikaõpetajaiks õppinutest kaks kolmandikku jääb õpetajaametisse püsima. 643-st lõpetanust 598 on täna tööturul aktiivsed, neist omakorda 383 (64%) peamine töösuhe on õpetaja.

Tabel 4. Matemaatikaõpetajaks õppinute jaotus peamise töösuhte alusel 1. jaanuar 2024 seisuga.

Peamine töökoht	
Põhikooli õpetajad (1-9kl)	42%
Gümnaasiumi õpetajad (10-12kl)	22%
Haridus- ja koolitusteenuste juhid	5%
Pedagoogika tippspetsialistid, mujal liigitamata	3%
Sotsiaaltöötajad ja nõustajad	3%
Ülikoolide ja kõrgkoolide õppejõud	3%
Juhtimis- ja organisatsioonialüütikud	3%
Koolieelse lasteasutuse õpetajad	2%
Eripedagoogid	1%
Tarkvaraarendajad	1%
Süsteemialüütikud	1%
Matemaatikud, aktuaarid ja statistikud	1%

Allikas: Statistikaamet.

Matemaatikaõpetajad töötavad ülekaalukalt hariduse valdkonnas ka siis, kui nad ei tööta õpetaja ametis. Siin võib üheks põhjuseks olla selektsiooniefekt, st õpetajaameti valivad inimesed, keda motiveerib hariduse valdkonna töö.

Matemaatikaõpetaja haridusega õpetaja teenib Tartu maakonnas keskmiselt 419 eurot ehk 16% vähem kui õpetajana mitte töötav kursusekaaslane. Harju maakonnas 374 (13%) ja ülejäänud Eestis 255 eurot (10%) vähem.

Tabel 5. Õpetaja õppekava lõpetanute täistööajale taandatud keskmised ja mediaanpalgad põhitöökohal (euro).

Töötab õpetajana	Asukoht	Keskmine brutopalk	Mediaanpalk
Jah	Harju	2464	2468
Ei	Harju	2838	2600
Jah	Ida-Viru	2798	2772
Ei	Ida-Viru	...	...
Jah	Tartu	2154	2137
Ei	Tartu	2573	2352
Jah	Ülejäänud	2204	2162
Ei	Ülejäänud	2459	2400

Allikas: Statistikaamet, palgaandmed 2024 I kvartal.

Uuringute kohaselt on õpetaja nn palgahalvumus (wage penalty, ingl) suurim just STEM aladel ehk loodus- ja reaalinete õpetajate seas.^{1,2} Mõne muu aine puhul võib õpetajana töötamine tuua hoopiski palgaboonusse ehk õpetaja amet on tasuvaim tööalternatiiv.

Töötasu tõusust ei piisa, kui töökoormus ei lange

Õpetajate nappus on väljakutseks ka mujal. USA-s, ent ka Inglismaal on õpetajate tööturul katsetatud erinevaid programme, et kõige kriitilisemas nappuses olevate ainete (*hard-to-staff subjects*, ingl) õpetajaid koolidesse tuua ja seal hoida.^{2,3} Kindlasti pole kõrgem töötasu üksi piisav matemaatikaõpetajate nappuse leevendamiseks. Varasemates uuringutes on tõstatatud, et eeskätt oluline on töötingimuste (sh töökoormuse) ja töötasu kooskõla, mille saavutamiseks saab soovitada järgnevat samme:

- **Töötasu diferentseerimine ainete lõikes.** Inglismaal on makstud kõrgemat töötasu nn keerulisematesse koolidesse (kehvem sotsiaalmajanduslik taust, palju erivajadustega õpilasi jne) koolidesse tööle tulnud ning karjääri alguses olevatele matemaatika- ja füüsikaõpetajatele.⁴

- **Väiksemad õpirühmad – väiksem koormus – väiksem lahkumismäär.** Kuna sarnaselt keeltele on matemaatika omandamise tempo üsna individuaalne, on ka matemaatikaõpet viidud väiksematesse rühmadesse.⁵
- **Kvalifitseeritud ja heade õpetajate jagamine koolide vahel.** Selle asemel, et hõreastutusega KOVi eri koolides hoida mitut osakoormusega matemaatikaõpetajat, on mõistlik pakkuda parimale matemaatikaõpetajale täiskoormust, õpetades mitmes koolis.
- **Olemasolevate õpetajate ümberõpe (out-of-field teaching, ingl),** mille käigus alakoormusega õpetaja omandab lisakompetentsid (*up-skilling*, ingl)⁶. Näiteks kunstiõpetuse õpetaja omandab täiendõppe korras matemaatikaõpetaja pädevused. Austraalias on taolisi 6–12-kuulisi täiendõppe kursuseid edukalt katsetatud.⁷

Allikad:

¹ Allegretto, S. (2022). [The teacher pay penalty has hit a new high](#). Economic Policy Institute.

² Sims, S. ja Benhenda, A. (2022). [The effect of financial incentives on the retention of shortage-subject teachers: evidence from England](#). Working Paper No. 22-04. Centre for Education Policy and Equalising Opportunities, UCL.

³ Hansen, M., Breazeale, G., Breazeale, G. (2019). [STEM teachers are most in need of additional pay](#).

⁴ Benhenda, A. (2022). [How might teacher shortages be reduced?](#) Economics Observatory

⁵ Chingos, M.M. ja Whitehurst G.J. (2011). [Class Size: What Research Says and What it Means for State Policy](#).

⁶ The Conversation (2024). [How do we solve the math teacher shortage? We can...](#)

⁷ Barker, M. et al. (2024). [Analysis of out-of-field secondary mathematics teacher upskilling initiatives in Australia](#)